

Centar za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (SEESAC)

RMDS 05.50

4. izdanje
20.07.2006.

Upravljanje zalihama municije i eksploziva

Šef kancelarije,
SEESAC,
UNDP Beograd,
Internacionalnih Brigada 56,
11000 Beograd,
Srbija

E-mail: rmds@undp.org.yu
Telefon: (+381) (11) 344 63 53
Fax: (+381) (11) 344 63 56

1 Informacija o prevodu prema ISO Vodiču 47

Tip dokumenta: Regionalni standardi razoružanja na mikro nivou	Originalna referenca: RMDS 05.50	Jezik prevoda: Bosanski, srpski i hrvatski (BSH)
		Originalni broj i datum izdanja RMDS 05.50 (2006)
Naslov prevoda: RMDS 05.50 (Smernice) i Upravljanje zalihama municije i eksploziva		

Naslov originala: RMDS 05.50 (Guidelines) and Ammunition and explosives stockpile management
--

Izjava o izvoru i potvrda autentičnosti: Ovaj dokument je prevod originalnog engleskog (britanskog) teksta, kojeg je objavio SESAC Beograd, Srbija. Njegovu tačnost SEESAC je potvrdio na osnovu raspoloživih tehničkih informacija, te ga tako priznao kao zvaničan prevod
--

Datum objavljivanja prevoda: 2006.
--

Upozorenje

Ovaj dokument važi od datuma navedenog na naslovnoj stranici. Pošto su Standardi za regionalno razoružanje na mikro nivou (Regional Micro-Disarmament Standards, RMDS) podložni redovnom pregledanju i revidiranju, korisnici bi trebalo da redovno posećuju Web lokaciju RMDS projekta kako bi proverili trenutno stanje: www.seesac.org

Obaveštenje o autorskim pravima

Ovaj dokument predstavlja Standard za regionalno razoružanje na mikro nivou u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (RMDS) i zaštićeno je vlasništvo UNDP. Ovaj dokument u celini, kao ni jedan njegov deo, ne smeju biti reprodukovani, čuvani ili prenošeni ni u kakvom obliku, niti bilo kojim sredstvima, za bilo koju drugu svrhu bez prethodnog pisanog dopuštenja dobijenog od SEESAC, koji zastupa UNDP.

Ovaj dokument se ne sme prodavati.

Šef kancelarije
SEESAC
UNDP Beograd
Internacionalnih Brigada 56
11000 Beograd
Srbija

E-mail: rmds@undp.org.yu
Telefon: (+381) (11) 344 63 53
Fax: (+381) (11) 344 63 56

Sadržaj

1	Informacija o prevodu prema ISO Vodiču 47	ii
	Sadržaj	iv
	Predgovor	v
	Uvod	vi
	Upravljanje zalihama municije i eksploziva	1
1	Namena	1
2	Reference	1
3	Termini i definicije	1
4	Opšte informacije	2
5	Tipovi zaliha	2
6	Određivanje potrebnog nivoa zaliha	4
6.1	Stope dnevne potrošnje municije (DAER)	4
7	Lokacija zaliha	5
8	Inventarsko upravljanje zalihama	5
8.1	Strategija upravljanja municijom (AMPS)	5
8.2	Finansijsko upravljanje zalihama	5
9	Uklanjanje viška zaliha	6
9.1	Opcije uklanjanja	6
9.2	Prodaja ili poklon	6
9.3	Povećana upotreba u svrhe obuke	6
9.4	Odlaganje u duboko more	7
9.5	Uništenje zaliha	7
10	Polja nadležnosti	7
10.1	Nacionalna struktura nadležna za SALW	7
10.2	Organizacije za kontrolu SALW	7
8.3	Regionalne organizacije	7
10.3	SEESAC	8
	Aneks A (Normativni) Reference	9
	Aneks B (Informativni) Termini i definicije	10
	Aneks C (Informativni) Strategija upravljanja municijom (AMPS)	13

Predgovor

Na dan 8. maja 2003. godine raspravljalo se o razvijanju standarda i smernica za regionalno razoružanje na mikro nivou¹ tokom seminara o „lakom i malokalibarskom naoružanju **SALW** – **Godinu dana posle primene Plana Pakta za stabilnost**“ čiji je sponzor bio Regionalni centar za pomoć pri verifikaciji i implementaciji kontrole naoružanja (RACVIAC). Postignuta je opšta saglasnost o tome da su takvi standardi i smernice poželjni, i SEESAC se složio da razradi okvire, a zatim i da preuzme odgovornost za budući razvoj regionalnih standarda. Dogovoreno je da će Regionalni standard razoružanja na mikro nivou (RMDS) biti organizovan tako da pruža podršku radu na operacionalnom nivou, i da će ići dalje od veoma uopštenih dokumenata o „najboljoj praksi“ kakvi su trenutno dostupni. Posle široke rasprave između zainteresovanih strana u vezi sa statusom RMDS, dogovoreno je da će se termin „standardi“ koristiti da se naznače tehnička pitanja, dok će se „smernice“ odnositi na „programska“ pitanja. Ceo paket će i dalje ostati pod nazivom RMDS radi lakšeg snalaženja, ali svaki pojedinačni dokument pokazivaće da li na njega treba gledati kao na „standard“ ili na „smernicu“.

Ovaj RMDS² odražava razvoj operativnih procedura, prakse i normi koje su se pojavile tokom prethodne četiri godine u oblasti kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja (Small Arms and Light Weapons, SALW)³. U oblasti regiona i van njega utvrđeni su primeri najbolje i najnovije prakse, i prikazani prema potrebi u okviru ovog RMDS/G.

SEESAC ima mandat po Planu za regionalnu implementaciju Pakta za stabilnost (Stability Pact Regional Implementation Plan) da, između ostalog, ispunjava sledeće operativne ciljeve: 1) da razmenjuje informacije i unapređuje saradnju u uspostavljanju i primeni SALW programa i pristupa u nadzoru i smanjenju naoružanja među akterima u regionu; i da 2) uspostavlja veze i koordinira ovaj program sa drugim relevantnim regionalnim inicijativama. Razvoj RMDS je jedno od sredstava da se taj mandat ispuni.

Rad na pripremi, proveru i revidiranju tih standarda vodi SEESAC, uz podršku međunarodnih, vladinih i nevladinih organizacija i konsultanata. Najnovija verzija svakog standarda, zajedno s informacijama o radu na razvoju, može se naći na Web lokaciji www.seesac.org. RMDS će biti revidiran barem svake treće godine, kako bi odražavao razvoj SALW normi i praksi nadzora, i kako bi izmene bile uvedene u međunarodnu regulativu i zahteve. Poslednja revizija urađena je 1. marta 2006, i ona odražava razvoj Standarda UN integrisanog razoružanja, demobilizacije i reintegracije (IDDRS) www.unddr.org, koji sadrže i RMDS/G kao normativnu odrednicu po pitanjima razoružanja i kontrole SALW.

---

¹ Definiše se kao: “Nadziranje, prikupljanje, kontrolisanje i konačno uništavanje malokalibarskog naoružanja, odgovarajuće municije i eksploziva i lakog naoružanja kod boraca, a često i kod civilnog stanovništva. Ono uključuje razvoj odgovornih programa upravljanja oružjem i municijom”. Nekada se koristio kao sinonim za kontrolu SALW, ali je danas kontrola SALW opšte prihvaćeni termin. Termin razoružanje na mikro-nivou se u ovom dokumentu koristi samo radi doslednosti u nazivu RMDS/G, kako se ne bi menjao naslov standarda.

² Plan i format RMDS zasnovani su na izuzetno uspešnim Međunarodnim standardima o delovanju mina (International Mine Action Standards, IMAS). SEESAC se zahvaljuje Službi UN za protivminsko delovanje (UNMAS) na saradnji tokom razvoja RMDS.

³ Ne postoji dogovorena međunarodna definicija za SALW. Za svrhe RMDS može se primeniti sledeća definicija: “**Sva smrtonosna konvencionalna borbena tehnika koju mogu nositi pojedinačni borci ili lako vozilo, i koja ne zahteva značajne mogućnosti logističke podrške i održavanja.**”

Uvod

Upravljanje zalihama je termin širokog spektra značenja kada se odnosi na municiju i eksplozive, jer pokriva aktivnosti kao što je određivanje veličine i tipa zaliha, i upravljanje operativnom municijom. Ove aktivnosti su pridodate specifičnim tehničkim dužnostima održavanja sigurnosti i bezbednosti zaliha.

Municija i eksplozivi mogu da propadnu ili da se oštete ako nisu uskladišteni, upotrebljavani ili prevoženi na ispravan način, i kao posledica toga da ne funkcionišu kako treba i da postanu opasni za skladištenje, rukovanje, transport i upotrebu. Upravljanje zalihama u skladu sa najboljom praksom važna je komponenta u nastojanju nacionalne nadležne strukture da ispuni svoju 'dužnost brige' trudeći se da ispravno vodi zalihe municije. Dok ostali RMDS daju smernice za bezbednost, sigurnost i uništenje municije, ovaj RMDS je skoncentrisan na upravljanje zalihama u smislu funkcija opšte uprave.

Upravljanje zalihama municije i eksploziva

1 Namena

U ovom RMDS utvrđeni su specifikacije i smernice za rukovanje zalihama municije i eksploziva koji su ili: 1) vraćeni tokom operacija prikupljanja SALW; 2) ili čekaju na uništenje; ili 3) predstavljaju nacionalne zalihe ili 4) ili su višak na skladištu.

U ovom standardu, termin eksplozivi se odnosi na eksplozive i eksplozivne materijale, osim ako drugačije nije naznačeno. (vidi klauzulu 3 u daljem tekstu).

2 Reference

Lista normativnih referenci data je u Aneksu A. Normativne reference su važni dokumenti na koje se poziva u ovom standardu, i koje čine sastavni deo odredbi istog.

3 Termini i definicije

Lista termina i definicija iz ovog standarda navedena je u Aneksu B. Kompletan glosar svih termina i definicija iz serije RMDS dat je u RMDS 02.10.

U RMDS seriji standarda, reči 'mora', 'treba' i 'može' se koriste radi izražavanja određene mere pridržavanja. Upotreba ovih reči je u skladu sa jezikom koji se koristi u svim ISO standardima i smernicama.

- a) 'mora' se koristi za iznošenje zahteva, metoda ili specifikacija koji se primenjuju u cilju saobražavanja standardu;
- b) 'treba' se koristi za ukazivanje na preporučene zahteve, metode ili specifikacije; i
- c) 'može' se koristi za ukazivanje na mogući metod ili pravac delovanja.

Termin '**nacionalna nadležna struktura**' odnosi se na državne odsek(e), organizaciju(je) ili instituciju(je) u svakoj SALW zemlji koja ima dužnost da reguliše, upravlja i koordinira SALW aktivnostima.

Termin '**eksplozivi**' se odnosi na supstancu ili mešavinu supstanci koje pod spoljnim uticajem mogu brzo da oslobodi energiju u obliku gasova i toplote.

Termin '**municija**' odnosi se na kompletan uređaj napunjen **eksplozivima**, gorivom, pirotehničkim sredstvima, smešom za paljenje, ili nuklearnim, biološkim ili hemijskim materjalom koji se upotrebljava u vojnim operacijama, uključujući i **uništavanja**. [AAP-6].

Napomena: U uobičajenoj upotrebi, engleski izraz "munitions" (u množini) označava vojno naoružanje, opremu i municiju.

Termin '**upravljanje zalihama**' odnosi se one procedure i aktivnosti koje se odnose na sigurnost i bezbednost SALW prilikom evidencije, transporta, skladištenja i rukovanja.

Termin '**višak zaliha**' odnosi se na količinu municije i eksploziva koja prevazilazi odbrambenu zalihu.

4 Opšte informacije

Upravljanje zalihama je termin koji može imati mnogo definicija. U smislu RMDS, definicija je data u napred navedenoj klauzuli 3, ali postoji još implikacija za bezbedno, efikasno i uspešno upravljanje municijom i eksplozivima nego što ta definicija obuhvata. U širem smislu, upravljanje zalihama može se odnositi na sledeće aktivnosti:

- a) definicija tipova zaliha;
- b) određivanje potrebnog nivoa zaliha;
- c) lokacija zaliha;
- d) finansijsko upravljanje zalihama;
- e) evidentiranje municije i eksploziva, (opisano u RMDS 04.20);
- f) bezbednost, skladištenje i transport municije i eksploziva, (opisano u RMDS 05.40);
- g) uklanjanje viška municije i eksploziva; i
- h) uništenje municije i eksploziva, (opisano u RMDS 05.20);

U ovim RMDS date su smernice u vezi sa upravljanjem zalihama, i to sa pitanjima koja nisu detaljnije opisana u normativnim referencama u Aneksu A.

5 Tipovi zaliha

Postoji širok spektar različitih zaliha municije i eksploziva u nekoj zemlji, koje kontrolišu različite organizacije, (kao što je policija, vojska, (aktivne zalihe i rezerve), granična straža, holding kompanije za proizvodnju municije itd.), ali svaka treba da ima sledeće osnovne komponente:

- a) operativna municija i eksplozivi ⁴;
- b) ratne rezerve municije i eksploziva ⁵;
- c) municija i eksplozivi za obuku ⁶;
- d) eksperimentalna municija i eksplozivi, (ako ta zemlja proizvodi naoružanje) ⁷;
- e) municija iz proizvodnje ⁸; i
- f) municija i eksplozivi koji čekaju na uklanjanje (višak zaliha) ⁹.

Sve ove osnovne količine zajedno se nazivaju '**odbrambene zalihe**'.

---

⁴ Municija i eksplozivi potrebni za podržavanje svakodnevnih operacija vojske, policije i drugih agencija bezbednosti u jednom dogovorenom vremenskom periodu.

⁵ Municija i eksplozivi neophodni kao podrška operacijama vojske, policije i drugih organa bezbednosti tokom spoljašnjeg konflikta ili rata u jednom određenom vremenskom periodu, (obično 30 dana sa intenzivnim trošenjem).

⁶ Municija i eksplozivi neophodni kao podrška svakodnevnoj obuci vojske, policije i drugih organa bezbednosti. Ovo je obično dogovoreni procenat ratnih rezervi, (što iznosi do 15% ratnih rezervi).

⁷ Ove količine su minimalne, ali se moraju uvrstiti zbog preciznosti.

⁸ Municija i eksplozivi koji su proizvedeni i čekaju prodaju pod nadzorom proizvođača. Oni mogu biti na raspolaganju vojsci za vreme opšteg rata, ali nisu deo ratnih rezervi jer se za njih ne može garantovati, u smislu dostupnosti.

⁹ Municija i eksplozivi koji su proglašeni nefunkcionalnim, nestabilnim ili kao višak u odnosu na potrebe.

U okviru svakog osnovnog dela odbrambenih zaliha, svu municiju i eksplozive treba klasifikovati¹⁰ prema njihovom stanju. Stanje municije se koristi za određivanje stepena funkcionalnosti municije i stepena eventualnih ograničenja koja se nameću na njenu upotrebu:

- a) **Stanje A – Funkcionalne zalihe spremne za upotrebu;**
- b) **Stanje B – Zalihe koje su zabranjene za upotrebu u očekivanju tehničkog pregleda;**
  - B1 – Neograničena upotreba i prenos;
  - B2 – Podleže ograničenjima u pogledu upotrebe i prenosa;
  - B3 – Primenjivo samo na određene brojeve emisija i serijske brojeve; i
  - B4 – Vek trajanja istekao.
- c) **Stanje C – Zalihe nisu za upotrebu zbog očekivanja tehničkog pregleda, popravke, modifikacija ili testiranja:**
  - C1 – Potrebna manja obrada ili popravka;
  - C2 – Potrebna veća obrada ili popravka;
  - C3 - Čeka samo na pregled; i
  - C4 – Čeka se na obradu ili popravku proizvođača.
- d) **Stanje D – Zalihe za uklanjanje:**
  - D1 – Višak, ali funkcionalne zalihe; i
  - D2 – Nefunkcionalne zalihe.

Kada se municija pregledava i prati¹¹, što može biti deo prakse upravljanja zalihama, neizbežno se događa da se pronađu kvarovi. Ovi kvarovi određuju u koju se 'grupu stanja' svrstava municija, i klasifikuje se u jednu od sledećih kategorija:

- a) **Kritično** – kvarovi utiču na bezbednost u magacinu, rukovanje, prenos ili upotrebu;
- b) **Veći** – kvarovi koji utiču na performansu municije i zahtevaju popravku;
- c) **Manji** – kvarovi koji ne utiču na bezbednost performanse municije, ali su takve prirode da se municija ne može izdavati pre nego što se ne preduzmu mere popravke;
- d) **Beznačajni** – kvar koji ne spada ni u jednu od ovih kategorija, ali koji bi mogao da preraste u neku od njih ako se ne izvrši postupak popravljanja; ili
- e) **Tehnički** – kvar koji zahteva dalji tehnički pregled.

Moguće je dakle klasifikovati municiju kao B4, (vek trajanja istekao), a da ne bude prioritet za uklanjanje, jer je daljim tehničkim pregledom moguće prilično produžiti vek trajanja neke municije. Vreme trajanja je pokazatelj funkcionalnih kapaciteta municije, a ne njene bezbednosti ili stabilnosti dok je u magacinu; samo fizičkim pregledom i nadzorom municije se to može utvrditi.

---

¹⁰ U duhu je najbolje prakse upravljanja municijom da se ona može klasifikovati i po svom UN serijskom broju i prema klasifikaciji opasnih roba, podeli opasnosti, kompatibilnim grupama i šifri klasifikacije opasnosti.

¹¹ Ekonomičnost u nadgledanju municije i preciznost u određivanju kvaliteta, u granicama poverljivosti, postiže se uzimanjem relativno malog, slučajno izabranog uzorka iz veće količine.

Nacionalne strukture bi stoga trebalo da razviju sistem upravljanja zalihama municije koji omogućava jasno definisanje stanja municije, jer jedino na taj način se mogu utvrditi prioriteta uklanjaња ili uništenja, na osnovu kriterijuma bezbednosti i sigurnosti.

6 Određivanje potrebnog nivoa zaliha^{12 13}

Dužnost je odgovarajuće nacionalne nadležne strukture da odredi sopstvenu sigurnost u skladu sa legitimnim potrebama sigurnosti, i potom da odluči o veličini i strukturi snaga bezbednosti i vojske potrebnih za izvršavanje njenih prinađelnosti, i o tome kako te snage treba da budu opremljene.¹⁴

Određivanje nivoa nacionalnih zaliha municije i eksploziva neizbežno je povezano sa svim inicijativama reforme sektora bezbednosti koji se u tom trenutku odvijaju. Odlučujući faktori veličine neke nacionalne zalihe biće struktura, strateška koncepcija operative i nivo opreme tih jedinica.¹⁵ Kada se ovo utvrdi određuje se količina municije i eksploziva potrebnih kao podrška strateškim zahtevima te određene jedinice.

6.1 Stope dnevne potrošnje municije (DAER)

Stope dnevne potrošnje municije (DAER) odnose se na količinu municije koju neko pojedinačno ubojno sredstvo, (kao napr. top), koristi na dan za borbu ili učestvovanje u konfliktu određenog intenziteta. Ove cifre se obično klasifikuju i treba da se odrede na osnovu operative analize. Na primer, DAER za 152mm top, u intenzivnim ratnim aktivnostima može iznositi 300 tura dnevno, znači da bi se koristila artiljerijska baterija od 8 topova tokom 30 dana intenzivnog ratovanja potrebno je 72.000 kompleta municije. Uzorak tabele za izračunavanje izgleda ovako:

OPREMA	DAER			NIVO SILE OPR.	BROJ DANA	DAER ZAHTEVI ODRŽANJA SILE		
	OPM ¹⁶	GW (L) ¹⁷	GW (I) ¹⁸			OPM	GW (L)	GW (I)
Automatska puška 5.45mm	20	60	120	600	30	360,000	1,080,000	2,160,000
Protivtenkovski raketni bacač RPG 7	1	4	20	100	30	3,000	12,000	60,000
Minobacač 60mm briz. eksploz.	1	10	20	40	30	1200	12,000	24,000
152mm top briz. eksploz.	0	50	200	20	30	0	30,000	120,000

Odbrambena zaliha može se onda izračunati na osnovu analize DAER – količine municije potrebne u cilju održivosti i podrške nacionalne strategije odbrane i sigurnosti. Na primer, može se odlučiti da se početna odbrambena zaliha sastoji od sledećih DAER komponenti:

- Operativne zalihe (Policija) - 20 DAER za potrebe OPM
- Operativne zalihe (vojska) - 10 DAER za potrebe opštih ratnih operacija (lakšeg tipa)

¹² OEBS Vodič za najbolju praksu – Definicija i pokazatelji viška SALW, Beč, mart 2003. pruža osnovne informacije o tome kako odrediti višak municije i eksploziva. U ovim RMDS data je metodologija za određivanje obima nacionalnih zaliha, pri čemu se podrazumeva da sve zalihe koje su višak treba ukloniti.

¹³ OEBS Dokument o zalihama konvencionalne municije, FSC.DOC/1/03, Beč, 19. novembar 2003. sadrži mehanizam podrške upravljanju i uništenju zaliha konvencionalne municije.

¹⁴ Neka zemlja može često imati potrebu zbog obaveza prema određenim sporazumima, (na primer NATO sporazum), da održava neku odbrambenu zaliha koja može da podrži njenu vojsku tokom određenog vremenskog perioda dok traje konflikt ili rat. To će očigledno imati najveći uticaj pri određivanju nivoa odbrambene zalihe, ako se moraju ispuniti obaveze u okviru tog sporazuma.

¹⁵ Na primer, broj dana održanja neke oružane sile potreban za razne nivoe konflikta.

¹⁶ Mirnodopske operacije.

¹⁷ Opšti rat (manjih razmera).

¹⁸ Opšti rat (većih razmera).

- Ratne rezerve - 25 DAER za potrebe opštih ratnih operacija (jačeg obima)
- Zalihe za obuku - 10% odbrambenih zaliha

Obim korišćenja municije za obuku ili u operativi, kao i stanje municije tokom nekog vremenskog perioda će potom odlučiti o zahtevima za ponovnim skladištenjem odbrambene zalihe. Nacionalne nadležne strukture mogu izabrati obrnuti kriterijum, prema kojem se nabavljaju nove zalihe, a potom se višak zaliha uklanja.

7 Lokacija zaliha ¹⁹

Zalihe treba da se nalaze u blizini mesta gde se izdaju nadležnim licima, jer je to najefikasniji logistički metod.

Zalihe treba da se podele na dve ili više lokacije, jer to omogućava najbolju ravnotežu između nacionalnih organa bezbednosti, zaštite zaliha od napada ili štete usled razmeštanja, i efikasnog upravljanja zalihama. Nacionalna struktura treba da izvede analizu opasnosti kako bi utvrdila potreban broj lokacija zaliha; mada će na to znatno uticati i broj postojećih lokacija zaliha.

Zalihe na svakoj od lokacija treba da se drže na minimalnim nivoima u skladu sa ulogom zaposlenih i/ili eksplozivne bezbednosti toga mesta.

Zone opasnosti i bezbedne udaljenosti na lokaciji zaliha moraju se sprovoditi u skladu sa RMDS 05.40 – Skladištenje i bezbednost municije i eksploziva.

8 Inventarsko upravljanje zalihama

8.1 Strategija upravljanja municijom (AMPS)

Razvijanje AMPS je metod koji se može koristiti za definisanje strategije upravljanja nekim ubojnim sredstvom ili eksplozivom tokom njegovog veka trajanja, i za dobijanje informacija od pomoći osoblju na održavanju i finalnom uklanjanju municije ili eksploziva. Sadržaj AMPS nalazi se u Aneksu C.

8.2 Finansijsko upravljanje zalihama

Municija je skupa roba, koja bi se mogla smatrati 'polisom osiguranja'. Nadamo se da nam više nikada neće trebati, ali dugo vreme proizvodnje, i nacionalne obaveze sektora bezbednosti znače da se mora obezbediti unapred kako bi bila spremna na zahtev. Ovo sve podrazumeva određene troškove.

Nacionalna struktura treba da razvije sisteme finansijske kontrole radi identifikacije pravih troškova nabavke, održavanja i finalnog uklanjanja odbrambene zalihe. Ovi troškovi obuhvataju sledeće:

- a) početni troškovi nabavke, (koji podrazumevaju troškove istraživanja, razvoja i nabavke);
- b) dodatni zahtevi obuke;
- c) troškovi osiguranja zalihe ²⁰;
- d) troškovi skladištenja zalihe ¹⁹;

---

¹⁹ Preuzeto iz OEBS Vodiča za najbolju praksu – upravljanje i sigurnost zaliha, Beč, mart 2003.

²⁰ Uključujući infrastrukturu, operativne troškove i potrebni kadar za vreme predviđenog veka trajanja municije.

- e) troškovi održanja i popravke zalihe¹⁹; i
- f) troškovi finalnog uklanjanja.

Kada municija doživi kraj svog operativnog veka može se desiti da je uklanjanje te municije jeftinije, dugoročno gledajući, od držanja u magacinu. Sistem finansijskog računovodstva mora biti dovoljno sofisticiran da bi omogućio donošenje prave odluke.

9 Uklanjanje viška zaliha

9.1 Opcije uklanjanja

Postoji tradicionalno pet metoda uklanjanja viška municije i eksploziva;

- a) prodaja;
- b) poklon;
- c) povećana upotreba u svrhe obuke;
- d) odlaganje u duboko more; i
- e) uništenje.

9.2 Prodaja ili poklon

Prodaja ili poklanjanje municije je najekonomičniji način uklanjanja, ali postoje određeni faktori koje treba razmotriti:

- a) svaka prodaja ili poklon mora biti u skladu sa smernicama za kontrolu izvoza sadržanim u okviru RMDS 03.20 – Zakonodavstvo vezano za kontrolu i transfer oružja i RMDS 03.30 – Izvozna dokumentacija;
- b) kvalitet municije i eksploziva na kraju njihovog veka trajanja nije isti kao kod novo-proizvedenih municije i eksploziva. To ih čini neprivačnim za sve odgovarajuće korisnike, jer verovatno neće ispuniti njihove standarde performanse. Svaki krajnji korisnik koji želi da kupi municiju u ovoj fazi mora biti podvrgnut podrobnom ispitivanju – i to razloga zbog kojih želi da kupi tu municiju; i
- c) da bi se slagala sa međunarodnim saobraćajnim propisima i smernicama, municiju treba fizički pregledati kako bi bila bezbedna za izvoz izvan nacionalnih granica. Ovo podrazumeva dodatne troškove.

9.3 Povećana upotreba u svrhe obuke

Iako je ovo poželjna opcija, treba razmotriti sledeće faktore;

- a) kada se koristi municija to dodatno troši opremu (kao napr. topovske cevi, rad motora kod vozila itd.), i neizbežno smanjuje vek trajanja opreme i dovodi do povećanih troškova održavanja. Zbog toga treba odmeriti ove dodatne troškove u odnosu na vrednost obuke koja se odvija uz pomoć viška zaliha municije;
- b) svaka veća obuka može da poništi sigurnost i mere za uspostavljanje poverenja sa susednim zemljama; i
- c) na ovaj način se možemo osloboditi ograničene količine municije, jer troškovi obuke, i potrebno vreme bi morali biti nerealan veliki za potrebe uništenja velike količine viška odbrambene zalihe municije.

9.4 Odlaganje u duboko more

Odlaganje municije i eksploziva u more podleže međunarodnim sporazumima^{21 22 23} pošto se smatra kako opasnim materijalom tako i industrijskim otpadom. Ako država nije članica takvog sporazuma, vrlo je malo verovatno da će hteti da primi neku međunarodnu donaciju za uklanjanje viška svoje municije i eksploziva na ovakav način. Takođe su moguće vrlo jake negativne reakcije od strane međunarodne ekološke zajednice.

9.5 Uništenje zaliha

Najrealniji metod uklanjanja je uništenjem. Uništenje zaliha je proces finalne konverzije municije i eksploziva u inertno stanje u kojem više ne mogu da funkcionišu kao što su napravljeni.²⁴ Aktivnosti planiranja i uništenja zaliha koje se uspešno izvode imaju za cilj fizičko uništenje municije i eksploziva na bezbedan, ekonomičan i efikasan način.

Smernice o nacionalnom planiranju uništenja zaliha mogu se naći u IMAS 11.10 – Vodič za uništenje zaliha i IMAS 11.30 – Smernice za nacionalno planiranje uništenja zaliha (www.mineactionstandards.org).

10 Polja nadležnosti

10.1 Nacionalna struktura nadležna za SALW²⁵

Nacionalna struktura nadležna za SALW mora da razvije dokumentovane procedure za bezbedno, efikasno i uspešno upravljanje odbrambenom zalihom municije i eksploziva.

10.2 Organizacije za kontrolu SALW

Organizacije za kontrolu SALW moraju ustanoviti SOP procedure koje se zasnivaju na ovim RMDS/G, utvrđenim međunarodnim standardima, standardima nacionalne SALW strukture i drugim relevantnim standardima ili regulativama.

U odsustvu nacionalne strukture ili struktura nadležnih za SALW, organizacija za kontrolu SALW treba da preuzme dodatne obaveze. One podrazumevaju, ali nisu ograničene na:

- a) izdavanje, održavanje i noveliranje sopstvenih propisa, pravila prakse, SOP i drugih odgovarajućih odredbi o upravljanju zalihama municije i eksploziva pod njihovom kontrolom dok nacionalna struktura ne bude u poziciji da preuzme odgovornost; i
- b) pomoć pri formulisanju odgovarajućih nacionalnih propisa i kodova.

8.3 Regionalne organizacije

U nekim oblastima sveta, regionalne organizacije su dobile ovlašćenje od svojih država da koordiniraju i podržavaju programe za kontrolu SALW u okviru državnih nacionalnih granica, napr. SFOR u Bosni i Hercegovini.

---

²¹ Oslo Konvencija za sprečavanje zagađenja mora odlaganjem otpada sa brodova i iz aviona, februar, 1972. i naknadni amandmani.

²² Londonska Konvencija o sprečavanju zagađenja mora odlaganjem otpada i drugog materijala, 29. decembar 1972. naknadni amandmani.

²³ OSPAR Konvencija 1998.

²⁴ Definicija: NATO Agencija za održavanje i nabavku (NAMS), maj 2000.

²⁵ U tom slučaju nacionalna SALW struktura, ako je ista kao i nacionalna SALW komisija, odgovorna je sama prema sebi.

U tim okolnostima regionalna organizacija bi trebalo da preuzme mnoge odgovornosti i ulogu nacionalne strukture nadležne za SALW, i mogla bi da funkcioniše i kao medijum za donacije. Odgovornosti i funkcije regionalnih organizacija za kontrolu SALW razlikuju se od jedne države do druge i mogu podlagati posebnim Memorandumima razumevanja ili sličnim sporazumima.

10.3 SEESAC

SEESAC pruža operativnu i tehničku podršku, i upravlja informacijama, u okviru resursa i na zahtev, svim programima SALW intervencija u regionu jugoistočne i istočne Evrope, kao i pomoć programima SALW intervencija širom sveta izradom i izdavanjem RMDS/G.

Aneks A **(Normativni)** **Reference**

Normativni dokumenti koji slede sadrže odredbe koje, kroz reference u ovom tekstu, predstavljaju odredbe ovog dela standarda. Nijedna od ovih publikacija se ne odnosi na zastarele reference i njihove kasnije amandmane ili revizije. Bez obzira na to, strane u ugovoru zasnovanom na ovom delu standarda svakako bi trebalo da istraže mogućnost da primene najskorije izdanje normativnih dokumenata koji su naznačeni dalje u tekstu. Za važeće reference, važi najnovije izdanje normativnog dokumenta na koji se one oslanjaju. Članovi ISO i IEC redovno prave registre trenutno važećih ISO ili EN:

- a) OEBS Dokument o zalihama konvencionalne municije, FSC.DOC/1/03, Beč, 19. novembar 2003;
- b) OEBS Vodič za najbolju praksu nacionalnih procedura za upravljanje i sigurnost zaliha, Beč, mart 2003;
- c) OEBS Vodič za najbolju praksu – definicija i pokazatelji viška SALW, Beč, mart 2003;
- d) IMAS 11.10 – Smernice za uništenje zaliha;
- e) IMAS 11.30 – Smernice nacionalnog plana za uništenje zaliha;
- f) RMDS 03.20 – Zakonodavstvo vezano za kontrolu i transfer oružja;
- g) RMDS 04.20 – Evidentiranje SALW;
- h) RMDS 05.20 – Uništenje SALW;
- i) RMDS 05.30 – Skladištenje i sigurnost oružja; i
- j) RMDS 05.40 – Skladištenje i bezbednost municije i eksploziva.

Treba koristiti najnoviju verziju/izdanje ovih referenci. SEESAC poseduje primerke svih referenci korištenih u izradi ovog standarda. SEESAC takođe vodi evidenciju najnovijih verzija/izdanja RMDS standarda, vodiča i reference, i oni se mogu potražiti na veb sajtu RMDS: <http://www.seesac.org/>. Nacionalne strukture nadležne za SALW, poslodavci i druga zainteresovana tela i organizacije bi trebalo da nabave ove primerke pre nego što započnu sa izvođenjem SALW programa.

Aneks B (Informativni) Termini i definicije

B.1.1

kompatibilna grupa

svaki komad vojne municije se svrstava u jednu od dvanaest kompatibilnih grupa na osnovu svojih karakteristika i s njima povezanih opasnosti u cilju propisivanja uslova pod kojim se ona koristi, skladišti i prevozi.

B.1.2

demilitarizacija

ceo spektar procesa koji naoružanje, municiju, mine i eksplozive onesposobljavaju za svrhu kojoj su bili izvorno namenjeni.²⁶

Napomena: Demilitarizacija ne uključuje samo proces konačnog uništenja, nego i sve ostale aktivnosti transporta, skladištenja, prebrojavanja i prethodnog procesovanja, koje su podjednako važne za postizanje krajnjeg rezultata.

B.1.3

uništavanje

proces konačnog dovođenja oružja, municije, mina i eksploziva u inertno stanje u kojem ne mogu da funkcionišu onako kako su napravljeni.

B.1.4

detonator

naprava koja sadrži osetljiv **eksploziv** koji treba da dovede do **detonacijskog** talasa. [AAP-6]

B.1.5

dnevni klimatski ciklus

izlaganje municije i eksploziva temperaturnim promenama kakve nastaju tokom smenjivanja dana i noći i smenjivanja godišnjih doba.

B.1.6

eksplozivi

supstanca ili mešavina supstanci koja pod spoljnim uticajem može brzo da oslobodi energiju u obliku gasova i toplote. [AAP-6]

B.1.7

eksplozivni materijali

komponente ili pomoćne stavke koje sadrže eksploziv, ili se ponašaju kao eksploziv, kao što su, na primer, detonatori i fitilji.

B.1.8

eksplozivna ubojna sredstva

sve vrste ubojnih sredstava koje sadrže **eksplozive**, materijale za nuklearnu fisiju ili fuziju, kao i biološke i hemijske supstance. Ovo uključuje bombe i bojeve glave; balističke i projektele sa navođenjem; artiljeriju, granate, raketnu i municiju za lako i malokalibarsko naoružanje; sve vrste **mina**, torpeda i podvodne bombe; pirotehniku; kasetnu municiju; uređaje koji se pokreću na raketno gorivo ili punjenje; elektro-eksplozivne uređaje; tajne i improvizovane eksplozivne naprave; i sve slične ili povezane stavke ili komponente eksplozivne prirode. [AAP-6]

---

²⁶ IMAS 11.10.

B.1.9
upaljač

Uređaj koji pokreće eksplozivni niz. [AAP-6]

B.1.10
razoružanje na mikro nivou

prikupljanje, kontrola i uklanjanje malokalibarskog naoružanja, municije, eksploziva, lakog i teškog naoružanja od boraca, a takođe, često, i od civilne populacije. Njegov sastavni deo je i razvoj programa za odgovorno upravljanje oružjem i municijom.

B.1.11
organizacija za razoružanje na mikro nivou

ovaj termin se odnosi na bilo koju organizaciju (vlada, vojska ili neki trgovinski subjekt) odgovornu za primenu projekata i zadataka kontrole SALW. Ova organizacija može da se pojavi u ulozi glavnog ugovarača, podugovarača, konsultanta ili agenta.

B.1.12
municija

kompletan uređaj napunjen **eksplozivima**, gorivom, pirotehničkim sredstvima, smešom za opaljivanje, ili nuklearnim, biološkim ili hemijskim materijalom koji se upotrebljava u vojnim operacijama, uključujući i **uništavanja**. [AAP-6].

Napomena: U uobičajenoj upotrebi, engleski izraz "munitions" (u množini) označava vojno naoružanje, opremu i municiju.

B.1.13
NATO

Severno-atlantski pakt (engl. North Atlantic Treaty Organization)

B.1.14
nacionalne vlasti

u kontekstu SALW, ovaj termin se odnosi na ..... vladina ministarstva, organizacije ili institucije u zemlji nadležnoj za propisivanje, upravljanje i koordinaciju SALW aktivnosti.

B.1.15
fitilj

samostalno **naoružanje** koje se postavlja u okvir sa punjenjem ili u mehanizam za opaljivanje i koje pali punjenje sa gorivom.

B.1.16
bezbedno

odsustvo rizika. Obično je termin **podnošljivi rizik** pogodniji i precizniji.

B.1.17
bezbednost

smanjivanje rizika na nivo koji se može tolerisati [ISO Vodič 51:1999(E)]

stepen slobode od neprihvatljivog **rizika**. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

B.1.18
lako i malokalibarsko naoružanje (SALW)

Svo smrtonosno oružje koje može da nosi pojedinačni borac ili lako vozilo i koje ne zahteva ozbiljnu logističku podršku i održavanje.

Napomena: U opticaju je veći broj definicija pojma SALW i međunarodni konsenzus o «ispravnoj» definiciji tek treba da bude postignut. Gore navedena definicija će se koristiti za potrebe RMDS.

B.1.19

standard

standard je dokumentovani dogovor koji sadrži tehničke specifikacije ili druge precizne kriterijume, koje treba koristiti konzistentno, kao pravila, smernice ili definicije karatkeristika, da bi se osiguralo da materijali, proizvodi, procesi i usluge odgovaraju svojoj svrsi.

Napomena: Cilj RMDS je da poboljša bezbednost i efikasnost kontrole SALW podržavanjem poželjne procedure i prakse kako u glavnim štabovima, tako i na terenu. Da bi bili efikasni, standardi treba da budu merljivi, mogući, proverljivi i pogodni za definisanje.

B.1.20

stalne operativne procedure (SOP)

uputstva koja definišu poželjni ili trenutno uspostavljeni metod sprovođenja zadatka ili aktivnosti.

Napomena: Njihova svrha je da promovišu prepoznatljive i merljive stepene discipline, jednoobraznosti, doslednosti i jednostavnosti unutar organizacije, u svrhu poboljšanja operativne efikasnosti i sigurnosti. SOP treba da odražavaju lokalne potrebe i okolnosti.

B.1.21

zaliha

*u SALW kontekstu, ovaj termin se odnosi na ..... veliku, nagomilanu zalihu **oružja** i eksplozivnih sredstava.*

B.1.22

uništavanje zaliha

fizičke aktivnosti i procedure za uništavanje koje vode ka smanjivanju nacionalnih **zaliha**.

B.1.23

upravljanje zalihama

one procedure i aktivnosti koje se odnose na sigurnost SALW prilikom transporta, skladištenja i računovodstvenih aktivnosti.

B.1.24

praćenje

neprekidno pregledanja rezultata testiranja radi potvrđivanja da je generalni kvalitet i dalje prihvatljiv. Ovaj termin se takođe primenjuje na stalne preglede same municije.

B.1.25

oružje

bilo šta što se koristi, što je napravljeno ili namereno za:²⁷

- a) Izazivanje smrti ili povrede bilo koje osobe; ili
- b) U svrhu pretnje ili zastrašivanja bilo koje druge osobe, uključujući tu i pretnju vatrenim oružjem.

---

²⁷ Krivični zakon Kanade (CCofC), Odeljak (S) 2 "Tumačenje" 2. stav.

Aneks C (Informativni) **Strategija upravljanja municijom (AMPS)**

AMPS - način određivanja i širenja strategije za bezbedno, efikasno i uspešno upravljanje nekim određenim tipom municije tokom čitavog njegovog veka trajanja. AMPS može doprineti tome da se municija drži ispravno i na najekonomičniji mogući način, tokom njene upotrebe, uključujući i njeno finalno uklanjanje.

U ovom aneksu dat je primer plana AMPS:

1. Konfiguracija municije

Paragraf o konfiguraciji municije treba da sadrži detalje o oznakama i proizvođaču. Treba navesti slične podatke i za komponente kao što su upaljači i fitilji, čak i kada su predmet odvojenih strategija.

2. Opšte informacije

2.1 Kratak opis

Municiju treba kratko opisati i navesti aproksimativnu težinu i dimenzije.

2.2 Planirana uloga i upotreba

Planirana uloga municije objašnjava se na osnovu njene upotrebe.

2.3 Prateća oprema

Prateću opremu treba kratko opisati, zajedno sa prikazom njene upotrebe, tamo gde je to potrebno.

2.4 Upotreba i korišćenje od strane drugih zemalja

Treba navesti poznate ili predviđene kupovine opreme od strane drugih zemalja, koje možda koriste municiju istog dizajna, (pre nego sličnu municiju istog kalibra).

3. Planirani vek trajanja

3.1 Datum početka operative

Treba navesti datum početka korišćenja municije (ISD).

3.2 Proizvođački vek trajanja

Treba navesti procenu proizvođača minimalnog veka trajanja municije (Proizvođački vek trajanja).

3.3 Procenjeni vek trajanja

Treba navesti procenjeni vek trajanja prema izjavi relevantne nacionalne stručne institucije ili Specifikaciji glavne tačke (CPS).

3.4 Produženi vek trajanja

Produženi vek trajanja treba navesti u amandmanima kada postoje.

3.5 Aranžman predaje municije za potrebe obuke

Treba kratko navesti detalje strategije pretvaranja municije iz operativnih i vojnih rezervi u municiju za obuku.

4. Praćenje

Mora se navesti strategija praćenja i testiranja funkcionalne municije, prema informacijama relevantne nacionalne stručne ustanove.

4.1 Zahtev operativnog kvaliteta

Zahtev operativnog kvaliteta municije (SQR) navodi se u procentima.

4.2 Kvalitet funkcionalnog ograničenja

Kvalitet funkcionalnog ograničenja (FLQ) treba izraziti u procentima.

4.3 Kvalitet operativnog ograničenja

Ako se utvrdi, kvalitet operativnog ograničenja (OLQ) treba izraziti u procentima.

5. Strategija održavanja i popravke municije

5.1 Strategija

Treba navesti strategiju održavanja.

5.2 Alat, oprema i materijali

Treba navesti alat, opremu i materijale potrebne za održavanje i popravku, i ukazati na planiranu upotrebu opreme, izvore nabavke iste i strategiju upravljanja opremom. Ako su ove informacije opširne, mogu se navesti u formi Aneksa uz AMPS.

6 Skladištenje

6.1 Neto količina eksploziva

Neto količina eksploziva (NEQ) navodi se za svaku vrstu municije.

6.2 Šifra klasifikacije opasnosti

Za svaku vrstu municije treba navesti šifru klasifikacije opasnosti (HCC).

6.3 Ograničenja temperature

Treba navesti gornje i donje granice temperature za skladištenje i upotrebu municije, kao i klimatske zone.

6.4 Ograničenja magacioniranja

Ako postoje, treba navesti ograničenja magacioniranja.

6.5 Posebni zahtevi skladištenja

Treba navesti sve specijalne zahteve skladištenja ili ograničenja u skladištenju municije pod normalnim ili terenskim uslovima.

7 Prenosivost

7.1 Specijalni zahtevi i ograničenja kretanja

Treba detaljno navesti sve specijalne zahteve, ili ograničenja na kretanje municije drumskim, železničkim, morskim i vazdušnim putem.

7.2 Prevozna kategorija

Prevozna kategorija municije treba da se navede sa svim mogućim ograničenjima.

7.3 Bacanje iz vazduha

Treba navesti municiju koja je pogodna za bacanje iz vazduha.

8 Uklanjanje

8.1 Pojedinačna i masovna uklanjanja

Treba navesti alternativne metode uklanjanja kako nekog komada municije tako i veće količine, i treba ih uporediti sa tehničkim procedurama uništenja municije.

8.2 Demilitarizacija

Treba navesti predložene metode uklanjanja većih količina pod kontrolisanim uslovima (demilitarizacija).

9 Tehničke publikacije

Treba navesti sve referentne publikacije.

10 Pakovanje

10.1 Ovlašćena servisna pakovanja

Treba navesti ovlašćena servisna pakovanja.

10.3 Potrošna/pakovanja za višestruku upotrebu

Treba navesti pakovanja koja su za višestruku upotrebu.

10.4 Komercijalno pakovanje

Treba kratko opisati svako ne-operativno ili komercijalno pakovanje.

11 Osoblje

Treba navesti kakve implikacije ima kadar na logističku podršku sistema municije, uključujući održavanje operativnog sistema. To obuhvata praćenje i krajnje uklanjanje.

12 Zahtevi obuke

12.1 Kursevi

Treba navesti specijalne zahteve za stručnim obučavanjem ljudi za municiju, u vidu napr. specijalnih sistemskih kurseva.

12.2 Materijal za obuku

Materijal za obuku, uključujući inertne preseke za vežbu, dodatnu odeću ili opremu, treba navesti zajedno sa njihovim izvorom nabavke i korišćenja.

13 Bezbednost

Treba navesti sve opasnosti po bezbednost ili zdravlje vezane za municiju, osim očiglednih opasnosti od eksplozije, koje su jasne same po sebi.

14 Klasifikacija sigurnosti

Treba navesti klasifikaciju sigurnosti municije, i pozvati se na relevantne odrednice, ako ih ima, u nekoj nacionalnoj klasifikaciji opreme.

15 Rukovodeće odgovornosti

Treba detaljno navesti organizacije i agencije koje su nadležne za sistem municije.

16 Dodatne informacije

U ovom paragrafu treba navesti, prema potrebi, informacije vezane za upravljanje koje ne spadaju ni pod jedan drugi odeljak. Ovde se mogu navoditi informacije o napr. tehničkim problemima koji su doveli do promena u izradi, ili problema koji utiču na skladištenje ili upotrebu municije.